

1938 augusztus 20.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

T A N Ü G Y I F O L Y Ó I R A T

Kiadóhivatal: Szeged, Káivária-u. 5. Szerkesztőség: Madách-u. 17

A legnagyobb nemzetnevelő

Első szent királyunk ünnepi esztendejét éljük. Emlékét nemcsak a kilencszázados magyar állam és királyság őrzi kegyelettel nemzetünk s a világ történetében, nagyszerű kezdeményei és alkotásai — oktatásügyünk elindítása, népünk erkölcsének európaivá szelidítése, a magyarság behangolása a nyugati műveltséget hordozó népek koncertjébe — szükségesé teszik, hogy a magyar nevelésügy is megemlékezzék róla e jubileum alkalmával. Mert Szent István emlékét büszkén őrzi a magyar neveléstörténet is, amelynek első és legnagyobb alakja lett nagyjelentőségű elméleti és gyakorlati nemzetnevelő-tevékenysége által.

Ki volt Szent István?

Korának távlatában tekintve a legmodernebb, szinte forradalmi gondolkozó, uralkodó s nevelő-egyéniség. Amit a még alig egy százados pogány Magyarországból formált, amit örökül hagyott késő utódaira, az a maga korában kétségtelenül a modernség szellemét képviselte úgy az államélet, mint egyházi, hadseregszervezés, közigazgatás s a nevelésügy szempontjából egyaránt.

Szent István nemcsak első király volt a magyarságnak, hanem történelmi mértékkel mérve is első igazi megtestesítője a haladó és haladni akaró, de külön lelkeségét és államiságát mindig megőrizni tudó nemzetnevelőnek. Az ő lelke szólalt meg történelmünkben mindannyiszor, valahányszor a haladás szelleme legyőzte a maradiságot és tétlenséget, az ő Jobbja az, amely előre igazítja a történelem óramutatóját, valahányszor végzetes vakhit akarja megállítani felettünk az idők járását. De az ő nagy szelleme áll őrt felettünk akkor is, amikor olyan gondolatokat akarnak hozzánk becsempészni, amelyek államának jövőjére veszedelmesek, nemzete lelkének idegenek.

A Kárpátok-medencéje a IX. század végén került a magyarság birtokába. Megszerzése s uralmának biztosítása Árpád érdeme.

Az új hazában azonban tovább is époly félnomád életet éltek eleink, mint azelőtt. A törzsek nemzetségek szerint oszlova tágas földeken, sátoztáborokban tanyáztak, télen a vizek mellett, nyáron a közeli magasabb dombvidékeken. Sátraik körül szláv szolgálók művelték a földet, míg a távolabbi részek szlávjai adót fizettek számukra. Így a ráérő magyarság tovább folytatta harcias életmódját s rettegett a félszázadnál tovább állandó kalandos hadjárataival a román-germán világot, amit annak megosztottsága tett éppen lehetővé. Mikor azonban a nyugati császárság trónjára a karolingok helyébe a műveletlenebb, de erőszakosabb szász dinasztia lépett, amely csakhamar megteremtette az egységet, elkövetkezett a magyarság számára a történelmi pillanat, amelyben választania kellett a pusztulás vagy eddigi életmódjának, műveltségének feladása között. A félelmes hunok és avarok emlékét felidéző magyarok, Európa lovas rémei, most az új erőre kapott déli, bizánci és a nyugati, német császárság közé ékelve, szűk határaik közé szorulva várták a bizonytalan jövőt. Hiszen csak császári jel kellett, hogy a szomszédságukban magasra törő új hatalmi alakulások keresztes hadjáratot indítsanak az Európa közepére szakadt pogány magyarság ellen.

A válságos időben és helyzetben csak olyan kiváló államférfiak segíthettek, mint Géza s annak fia, István.

A Nyugathoz kapcsolódás sorsdöntő választását Géza határozta el, amivel megmentője lett a magyarság Közép-Duna-i országának. Míg azonban ő csak irányt jelölt s megindította a magyarság nyugatra fordulásának folyamatát, a nyugathoz tartozás lényeges, lélekkel történő világtörténelmi fontosságú tényét fia, István volt hivatva végrehajtani.

Az ősi hagyományok és európai eszméáramlatok között vívódó Géza fejedelemmel keresztény hitre tért, de pogány erkölcsű atyjával szemben István szíve-vére-érzése szerint igaz magyar, de már egész lelkével keresztény férfiú volt, aki apja politikai célzatu kezdeményezését **világnézeti alapon** folytatta s fejezte be.

Az ő kereszténysége már nem külső máz, hanem mélyen átélt lelki élmény; európai gondolkozása nem forma, hanem benső lelki szükséglet; nyugati tájékozódása nem politikai célszerűség, hanem eleven nemzetpolitikai hitvallás lett. A hit és meggyőződés erejével fogott nagy történelmi feladata megoldásához, ami egész embert, kiváló nemzetnevelőt kívánt.

Eszményképe, példaképe, akit minden cselekedetében követett: Krisztus volt, az emberiség legnagyobb nevelője. Ezzel a nagy eszményképpel lelkében vállalkozott arra, hogy népének, nemzetének vezére, tanítója, nevelője, Istentől küldött s különös képességekkel megáldott törvényszerzője, reformátora legyen.

Szent István nagy egyéniség volt, aki érezte erejét, felismerte küldetésének hivatását. Mindezek mellett megvolt benne a nemzetnevelőnél annyira szükséges felelősségérzés is, amely komoly s elszánt akarattal párosult. Egész lelkének középpontjában pedig mélységes s meggyőződésen alapuló hite állott.

Éppen mert lelke legmélyéig vallásos volt, tudta, hogy az élet nem alkuszik s nem kegyelmes elnézések sorozatos ténye, hanem hatalom és erő, szenvedélyes mélység, amely annál nagyobb, tökéletesebb és megoldottabb, minél jobban telt Istennel, minél jobban Istenben és Istentől él. Tudta, hogy az élet nem tűr elavultságot s olyan multat, aminek nincs többé lelke. Ezért a meglátott és megélt cél hatalma feszítette minden akarását, ami előtt nem volt megállása a gyengeségnek s elég merész volt elindulni új utakon, amelyek népének boldogulásához vezetnek.

Nem könnyű feladat az ő sokrétű és sokoldalú egyéniségét elemeire bontani, de így vált igazán nemzete tanítójává, nevelőjévé. Egyháza szentnek, népe jónak, bölcsnek, hősnak, nagyak tiszteli.

Néhány mozzanat eseményekben gazdag életéből. Fia, szemefénye meghal és a királyságának vesztett reményét gyászoló, országa, népe jövőjéért aggódó királyt látjuk magunk előtt. Tehetetlennek vélik, életére törnek Vászoly hívei: ám ő Isten kezében tudja magát, megbocsát a merénylőnek, Vászolyt megbünteti, de nem fővesztéssel, mint az korában szokásos volt, fiait pedig futni hagyja. Szenvadni úgy tud, mint a bibliai Jób, s amikor minden nagy utódjának sorsa rajta teljesedik be elsőnek: méltó utód nélkül, gyermekei veszte miatt a reménytelenség keserű poharát kénytelen megízlelni, nem törik meg hitében és reményében, — országát, melyet isteni irgalommal kormányzott, a Magyarok Nagyasszonyának ajánlja fel. A csapások megviselik, de lelkét szét nem zuzzák. Arcáról az amugy is ritka mosoly is eltűnik s úgy áll a forgandó szerencséjű világban, mintha Krisztus ítélőszéke előtt volna.

Életmódja maga is tanítás: Krisztus-hirdetés a legjavából, a jó példa igehirdetése és apostolkodás. A fehérvári bazilikában gyakran látják őt padlóra borulva imádkozni. Egy nép sorsának intézőjét imádságba merülve látni — azt az érzést kelti, hogy nem elhamarkodva fog nagy és szent érdekekről dönten, hanem felsőbb világosságot keresve készül földi célorként is megfontoltan sikraszállni. Így csak azok tanítanak, akik saját életüket tárják mások elé.

Nemzetnevelő-nagyságának ékes bizonyítéka, hogy mindent az örökkévalóság szemszögéből ítél meg; még földi országának ügyeit rendezve és képviselve is eszerint cselekedett és küzdött mindig.

A hivatott nemzetnevelő lelkében hordja azt a képet,

amit a reábizott nevelendőből fejleszteni lehet és tud. Az ő nagy lelkében is ott ragyogott már Nagymagyarország képe, még mielőtt az földrajzilag is megvalósult volna. Egész tevékenysége, szüntelen harca arra irányult, hogy a szűk koncepciójú, a kismagyar gondolat nyomasztó keretei közül népét az egész világ tiszteletét kiváltó nagyhatalmi gondolatra vezesse. Bizonyára politikai szükségesség is volt, hogy sátorlakó és kalandozó népét szerves egységbe kényszerítse s szigorú fegyelemhez szoktassa, — de ennek elérésére nem az erőszak zsarnok eszközeit választotta, hanem sokkal mélyebben ható, átfogóbb erőt: azt a hitbeli meggyőződést és erkölcsi komolyságot, melyet Krisztus sugározott hűveire s amellyel emberfelletti feladatok megoldására vértet fel őket. Elgondolása szerint tehát az Egyházhoz való csatlakozás nemcsak új istentiszteleti formát jelentett, hanem sokkal tágabb életszemléletet, mint aminőt a kard és zsákmány vágya nyújtott és sokkal nagyobb önértetet és hatalmi tudatot, mint amelyet egy-két nyert ütközet jelenthetett, amelyet azután csakhamar ugyanannyi vere-ség követett.

Szent István emberi nagysága egészen és teljesen a Krisztus-követés heroizmusán nyugszik. Pedig mily nehéz, magános és hideg lehetett útja! Mint minden nemzetnevelőé, aki nem a márt és holnapot nézi, hanem messze századokkal tekint előbbre koránál. Akik között élt, azoknak lelkén még a messzi puszták gondtalan hajszája uralkodott. Lelke erős, bár érzi még, hogy meg-megrebben, meg-megsajdul a dolgok érintésére, de benne évszázadok dicsősége kísért, az élet lángja zug és a holtak továbbélő ereje jön közel a szívéhez.

Mennyi gyötrelmen vezetett át útja, amíg megértette, belátta, hogy népe vagy átveszi a keresztény eszméket és életformát — vagy elpusztul, szétforgácsolódik, más népekbe olvad s elveszti lelkét... Meglátni és átvenni, átélni és jövővé tenni az egész Európát újjáteremtő clunyi-mozgalom szellemének vezérgondolatát — ehhez hatalmas, küldetett lángelme és hittel telített egyéniség kellett.

Nemzetnevelő tevékenysége elé állított célkitűzése is mély vallásosságán alapszik. Alapgondolata a Kárpát-medence kulturális és politikai egységének megteremtése volt, amit a biztonságos elhelyezkedés és zavartalan belső élet biztosításával akart realizálni. Míg a kulturális egységet a nyugati keresztény közösségbe való teljes bekapcsolódás útján, addig a politikai egységet a magyar államélet új formáinak megalapításával igyekezett megalapozni, úgy azonban, hogy biztosítsa egyúttal a keresztény magyarság teljes szellemi és politikai függetlenségét. Más szóval: a laza törzsszervezetben élő s pogány hitben tévelygő magyarságnak új, keresztény nemzetállamban való összefoglalása lebegett előtte célként.

E nagy cél érdekében volt lelki ereje és bátorsága, hogy a már idejétmúlt, korszerűtlen intézményeket el-ejtse, módosítsa vagy megsemmisítse; helyesnek ismert új eszmék, korszerű rendszerek, idegen intézmények és szokások befogadására, átültetésére és meghonosítására. De éppen ilyen erős tudott lenni — nemzete érdekében — akkor is, amikor a maga elé tűzött nagy célok megvalósulását belső ellenállás igyekezett megakadályozni.

El merete tiltani az elszigetelődés oktan politikájának tápot adó ősi pogány hit gyakorlását; meg tudta semmisíteni a táltosok befolyását s volt ereje ahhoz, hogy a keresztény erkölccsel ellentétes pogány szokásokat gyökerükben kiirtsa.

A krisztusi hittel együtt befogadta országába a korszerű nyugati eszméáramlatokat is. Szívesen fogadta udvarában a keresztény gondolkozást, nyugati életformákat, európai műveltséget hozó jövevény vitézeket s a latin-germán szerzetes kultúrát terjesztő szerzeteseket, hogy népe tanuljon tőlük. Nem félt attól, hogy idegen közhatalmi és gazdasági rendszert, nyugati intézményeket és jogszokásokat ültessen át a magyar talajba, ha azokat céljának eléréséhez megfelelőnek és szükségesnek találta.

De nem gondolt soha azok szolgálai utánzására. Nemzetnevelő munkássága új hitet, új alkotmányt, új műveltséget adott a magyarságnak, — de nem rombolta le a bevált ősi intézményeket, nem irtotta ki az ősi jogszokásokat s nem szorította háttérbe az államalkotó magyar fajt.

A régi és kölcsönzött elemeknek harmonikus egybeolvasztása acélozta meg az európaivá lett magyar nemzetet, mely így a Keletről jött többi rokonnépek sorsát elkerülve, meg tudott küzdeni ezer esztendő minden viszontagságával s magát és államát mindig fenn tudta tartani.

Szent István kulturpolitikus volt a szó szoros értelmében, mert jól tudta, hogy a reá váró problémák megoldása előtt tisztáznia kell: mi korának követelménye nemzetétől, — s milyen törvények érvényesítésével teljesítheti nemzete a maga hivatását az európai népek közösségében. Gyakorlatilag ez azt jelentette: meg kellett teremtenie azon életfeltételeket, melyek mellett a magyarság ezt az új hivatását valóban teljesítheti.

Mi volt a magyarságra váró feladat? melyet tőle Nyugat és Kelet, Dél és Észak megkívánt? s amelyet legelőször Szent István ismert fel?

A magyar határokon találkozó keleti és nyugati, északi és déli erők folytonos egyensúlyozása, kapcsolatban a keresztény kultúra és a nyugati civilizáció védelmével és terjesztésével, — más szóval: az európai béke és egyensúly harcos és munkás szolgálata.

Kulturpolitikájának célja pedig az volt, hogy a magyar

nemzeti kultúra sajátos érdekeinek megtartása, továbbszármaztatása és fejlesztése által nemzetét a maga hivatásának minél tökéletesebb betöltésére képesítse.

Szent István valóban első és legnagyobb nevelője volt nemzetünknek. Ezzé tették őt: a krisztusi igazságba és a magyar jövőbe vetett rendületlen hit és bizalom; a keresztény erkölcsi eszmények és szellemi értékek meggyőződéses tisztelete; a nemzetpolitikai kérdések világos felismerése és helyes mérlegelése, tiszta kortudatán és helyes valóságérzésén alapuló biztos ítélete, merész intuiciója, szellemének rugalmassága és átfogó érdeklődése; a problémák megoldásában szigorú önkritikával párosult önbizalma és komoly hivatástudata, ebben gyökerező sugalmazó ereje és szuggesztív hatása, a könnyed tájékozódás és világos áttekintés képessége, lelkének ez az összetétele, egyéniségének ez a rendkívül sokoldalúsága avatták igazán nemzete nevelőjévé, s tették alkalmassá arra, hogy a válaszutra került magyarság korszerű problémáit, a nemzeti élet sorsdöntő kérdéseit sikeresen megoldhassa: hogy a magyar élet új, európai formáit megalapozza és a magyar nemzet politika útjait évszázadokra kijelölje.

Ezek a képességek tették őt nemcsak korának, hanem minden idők legnagyobb magyar nemzetnevelőjévé.

Nevelői elgondolásaihoz talán legjobban fiához, Imre herceghez intézett Intelmei ismeretével jutunk el, amelyben mint elméleti és gyakorlati nevelő áll előttünk. Intelmei-ről elmondhatjuk, hogy az első magyar elméből s magyar szívvel alkotott nemzetnevelő gondolatokat magában foglaló komoly pedagógiai műalkotás.

Ebből a kiváló műből tudjuk, milyen szellemben kívánta neveltetni gyermekét s rajta keresztül egész nemzetét is.

Az Intelmekből kiáradó nagyszerű nevelési elmélet alapja a hit, amit az Institucio Morum beosztásában szemlélhetünk. A 10 részből álló mű első három pontja a hittel, illetve a hit megtartásával, az egyházzal s a főpapok tiszteletével foglalkozik. A negyediktől a 9-ig a világiakkal foglalkozik, hogy aztán befejezésül a 10. pontban ismét a hitre, annak gyakorlására térjen vissza, mint ami alapja és betetőzője minden nevelői elméletnek.

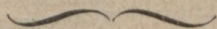
Az a Szent István, aki ezeket az intelmeket írta vagy sugalmazta, s aki olyan aggódó gonddal igyekezett művének viharálló voltát biztosítani, valóban jövőbelátó, nagy és bölcs nemzetnevelő volt.

A Magyarok Tündöklő Csillagának ezen emlékévében újra és újra magunk elé kell idéznünk őt, mint legnagyobb nemzetnevelőnket, hogy megismerjük és kövessük csodálatos nevelői erényeit, mély és tántoríthatatlan hitét, megalkuvást nem tűrő és ismerő erkölcsi felfogását, nagy szociális szeretetét, igazsá-

gosságát, amelyre országát építette s amivel biztosította fennmaradását.

Szent István egyénisége ma is tanít: hogyan kell a krisztusi életelveket megvalósítani a gyakorlati életben, a gondjainkra bízottak életében. Erkölcsi felfogása, családi életének szentsége és tisztasága, törvényeinek igazságossága, minden bajban segíteni kész felebaráti szeretete azok a drága értékek, amelyek a mi tőle reánk maradt drága örökségünk, melyeket megőrizni s tovább származtatni minden magyar nevelőnek ma is legnagyobb s legszebb kötelessége.

Vicsay Lajos.

Magyar Lányok szentévi szózata*

Aldott légy, áldott légy

Magyarok Hazája!

Aldott légy, áldott légy

Ezerév Határa!

Szent legyen minden rög!

Hegyek! Halom! Róna!

Sugaras ég nézzen

A Duna folyóba!

Vidám sziv, erős kar

Övja Árpád népét!

Nagyasszonyunk védje

István örökségét! —

Hit, Remény, Szeretet,

Piros, Fehér, Zöldje

Lobogjon magasán

Égről le a földre!

Szent István, Szent László,

Nagy Lajos királyok

Emlékét hű szívvél

A lelkünkbe zárjuk!

Mátyás igazsága, —

Rákóczi hűsége,

Maradjon örökké

Népünk dicsősége!

Szent Imre liljoma

Ifjainknak éke!

Szent Erzsébet, Margit

És Boldog Jolánta,

Legyen méltó utódjuk

Minden magyar lányka!

... Áldott légy! áldott légy

Magyarok Hazája!

Sérthetlen maradjon

Ezer év Határa!

Ragyogjon rá, ragyogjon rá:

Szabadság sugára!

Jártas Róza.

* E költeményt bárki megzenésítheti.